

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii *VOX URBIS* possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA	IN ANGLIA	IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENTR.	IN GERMANIA	IN CANADA
Apud GEBETHNER ET WOLF	Apud "KRONIKA RODZINNA", Apud BURNS AND OATES	Apud FRIDERICUM PUSTER	Apud FRIDERICUM PUSTER	Apud LIBRAIRIE GRANGER FRERES
		S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.	S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.	
VARSAVIAE POLONORUM	VARSAVIAE POLONORUM	LONDON W.	NEW YORK	MONTREAL
Rakowskie Przedmiescie, 15.	Krakowskie Przedmiescie.	28, Orchard Street.	52, Barclay Street. 436, Main Street.	1699, Rue Notre-Dame.
		CINCINNATI	RATISBONAE in BAVARIA	

RERUM INDEX

SCHOLARUM, QUAE MEDIAE DICUNTUR, UTILITAS EX LATINI SERMONIS

DOCTRINA	A. Valdarnini.
RUPERTUS CECIL DE SALISBURY	P. Rossani.
POLICHROMIA APUD GRAECOS IN STATUIS	G. P.
MARTYRES AVENIONENSES. (ANNO MDCCXCIII)	Fr. Xav. Reuss.
GEOGRAPHICAE NOTAE	A. Costaggini.
XYSTINUM IN VATICANO SACELLUM	H.D.V. Pieralice.
SATURIO. Comoedia latinis versibus conscripta et in tres actus distributa	I. B. Francesia.
DIARIUM VATICANUM	Actuarius.
SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS. De recta pronuntiatione latinae linguae dialogus	I. Lipsius.
ANNALES	Propoplicola.
LIBRORUM RECENSIO	P. Angelini.
LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.	
<i>In tertia operculi pagina:</i>	
VARIA: Ancillae automaticae. - De emendatione nasorum	P. d. V.
EPISTOLARUM COMMERCIIUM	A. secretis.
AENIGMATA	Fr. Palata.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCIII

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½; Coron. 15 *recto tramite mittendum ad*

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui pretium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCIII, accipiet *ad libitum*

a) Librum (vulgo <album>) praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *stve*

b) Urbis e Ianiculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 × 0,24); *stve*

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7,50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1½; Rubl. 3; Flor. 3½; Coron. 7½. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *stve*

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) *Sin potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia dimiserit.*

Hac ultima conditione (c) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruuntur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina exspectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, equea.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

SCHOLARUM, QUAE MEDIAE DICUNTUR, UTILITAS EX LATINI SERMONIS DOCTRINA.

QUAE « Mediae Scholae » nunc sunt, passim et obiter praedicantur inutiles; dicuntur ab usu vitae et conditionis remotae, adolescentes in hisce exculsi domesticarum, civilium, publicarumque rerum ignari et expertes. Eodem possunt argui crimine nobiliores institutiones pleraeque superioribus, ut aiunt, in scholis traditae, quae vel vagis, vel inanibus, vel nimium universalibus notionibus imbutae, fructus nullos afferunt hodierno more viventibus. Ecquid enim quod beneficium et quaestuosum immediate sit a « technicis » scholis nostris, a scholis, quas « complementares » dicunt, ad erudiendas adolescentulas? Technica institutio, cui maximum, et fortasse unum, certe primum esse deberet ita erudire adolescentes, ut, absoluto disciplinarum curriculo, minorum artium exercitationem certam inire valerent, qua sibi, qua parentibus necessaria ad vitam alendam compararent, arti, muneri, exercitationi nullimodae dat assuetos, nec reliqui quidquam ex ea est, praeter quamdam claudicantem et imperfectam litterarum, historiarum, disciplinarumque cognitionem summis et vix languidulis coloribus designatam, brevi inglorium et albicantem parietem relicturam. Quae utilitas, re quidem vera, qui fructus, qui finis, ad quem ordinantur et disponantur tot physicarum notiones rerum? Quid mathematicae tot demonstrationes ad vitae usum afferent? Quid adducunt tot illa

nocturna versata manu, versata diurna

pulverulenta volumina, quibus vetustissimarum gentium gesta narrantur? An de geographicis disciplinis loquar? An de italico idiomate, an de gallico? Quid haec cum quotidiana rerum necessitate, qua premimur, commune habent? Quid ad rem, nisi exiguum, exsangue, impar, aegre procedens et efficax? Nihilominus et schola technica minor, et puellaris feminea schola, praeterquamquod parent discipulos ad maiora, scilicet aut ad « Institutum Technicum », aut ad « Normalem scholam », propriam quodammodo finem sibi vindicant, et ad hunc, haud aliter ac braviū tangenti cursu metam optatam, « licentiae litteras », seu diplomata impertiunt, tribus rite annis in disciplina peractis. Quid plura? Nupero experimento technicae scholae, quibus traditur sive agriculturae ratio, sive mercatoriae, sive negotiatoriae artis commerciorumque ineundorum, provehen-

dorumque modus, neque sollertes agricolas, neque callidos negotiatores, neque habiles commercii mercaturaeque dederunt. Quidni? Neque minorum artium peritos.

Nec alia ab iis in gymnasio sunt, in quo, licet altius, ampliusque litterae eruditioque exerceantur, quaeso, quae inde utilitas, quae hic et nunc immediata, certa, annua sit? Iisdem premitur vitiis, quibus et schola technica, et schola complementaris feminarum.

Nec dicat quis gymnasio singularem non esse finem, quum sit quaedam praeparatio et conditio, sine qua non, ad lyceum; nam gymnasium proprio utitur diplomate, et propriam scientiam habet immediate assequendam, praesertim cum non omnes iuvenes in lyceum progrediantur; nec schola ulla est, quae triplici fine, seu meta, careat, nempe I° qui ad instituendi artem pertineat, II° qui a doctrina ac ratione proficiatur, III° denique ab utilitate.

Ceterum cum lingua latina sit disciplina prima propriaque gymnasio ac lyceo, qua de causa in utroque impertietur? Numquid ut latinum quis tantummodo sermonem calleat, et latinis utatur auctoribus in media eruditione et generali? Sed plures continentes anni ad hoc fortasse nimium quid et onerosum sunt; satisque superque esset adolescentibus bona latinorum interpretatio scriptorum; nec video quid prosit a vulgari idiomate in latinum verba sensumque transferre. Subest ergo alia causa; eaque est ut adolescentes pedetentim et per quosdam gradus procedant ad concipiendum latino more, latino animo res, easque latino ritu describant, praeceptoribus exempla praebentibus in gymnasio, in lyceo, in athenaeis vel ipsis. Quod ubi fiet, tunc vere praesentem, « practicum », prouti vulgo dicunt, utilem finem laboriosae et diuturnae disciplinae nos adeptos fuisse dicemus, et a scholis, quas passim « classicas » appellant, nos retulisse videbimur. Ubi haec persuasio haeserit animis familiarum et iuvenum, tunc maximus addetur adolescentibus animus, et ingentes ubique spes excitabuntur, quum plerique sint, qui inutilia prorsus circa studia aestuare et algere se tot per annos querantur: iamdiu enim demortuam in linguam se oleum perdere et operam lamentantur, nec sciunt eam vivere, vigere, crescere, et ab Europa ad ultimos Americae utriusque fines fre-

quentari, et habere tum homini tum societati, et suo fovere sinu quam maximam utilitatem et fructum uberrimum.

Tunc vere quae latina instituta sint, adolescentibus usui erunt integra vita, quotiens nempe aliquid habuerint communicandum exteris sive colloquio, sive epistolis, quotiens sive domissedis, sive peregrinis, semper latinus auxiliabitur sermo; nulla enim est gens tam immanis tamque fera, penes quam aut religionis, aut iuris, aut narrationum causa non percrebuerit. Quod si adolescentibus praeceptores altius haec inculperent: « Lingua altera vobis latinus sermo a patria lingua erit, quo, saepius quam arbitramini ac speratis, uti poteritis et feliciter uti », facile sibi de re ipsi suaderent, in eam diligentius incumberent, et, quae aspera experiuntur in lingua, non eos deterrent, quinimo haec de pulchritudine et sapientia illius infabili admonerent.

At exemplum, at usus quotidie ab institutione gymnasii ineunte devenire ac defluere debet. Quemadmodum enim in scholis, passim qui erudiuntur iuvenes circa gallicam, germanicam, anglicam linguam, eam in colloquio familiari prae manibus habendam iis esse censemus, — usus enim plura docet quam liber, — sic in ultimis gymnasii classibus saltem, sic in lyceo, sic, ubicumque latini sermonis disciplinae traduntur, alumnis colloquendum, scribendum, cogitandum latino more esset; quin etiam in athenaeis ipsis, praesertim ubi litterae traduntur, ceteris exclusis, latinus tantum discipulis sermo in eloquio, in scriptis praeciendus esset.

Haec, meo iudicio, inferenda emendatio in scholas nostras, si necessitati et rationi parere voluerimus; haec lex universis « mediis » iubenda scholis. Verumtamen exemplum, quo magis quam hortationibus et praeceptis trahimur, ab Italia dandum, quae Romae primogenita iure optimo celebratur, et haeres immediata cultus, humanitatis, et linguae illius aestimatur. Hodiernae humanitati, moribus, paedagogiae pulcherrime huiusmodi lex inserviret, quia facillime populos inter se communis eloquii nexu vinciret, qui, dum propria singuli utentes lingua se ab aliis diversos sentiunt, latinum loquentes fraterno et domestico se vinctos officio experirentur. Numquid praeteribo quanti

Sociis et lectoribus Commentarii nostri vehementer commendamus instrumentum, quod, rei proprietate sibi vindicata, confecit

SOCIETAS LATIALIS EDITRIX

(ROMAE, Corso Umberto I, 219),

cui machinae nomen est:

SCRIPTOR AUTOMATICUS

(ITALICE "COPISTA AUTOMATICO,,");

quippe inter horas tres quodvis scriptum, qualibet in charta, millies reddat: epistolas, litteras eodem exemplo ad plures dimittendas, consultationes, edicta, invitationes, nuncia, acceptorum et datorum rationes, libellos, lineas vel figuras descriptas, exemplaria, formas, musicen, et alia.

Societas ipsa fidem praestat Scriptorem hunc *Automaticum* tribus horis ex uno chirographo mille et ultra exempla exhibere, eaque omnia pariter nitida atque perfecta: — quinque temporis momenta satis esse ad eius usum discendum; — chirographumque celeriter scribendo, non secus ac communi quovis calamo, parari.

Instrumentum, utili spatio disponens cent. 23 X 34 novum et ex omni parte perfectum venit libell. 45; atramenti ampulla (per aliquot menses sufficiens) libell. 4; folia singula ad chirographum scribendum libell. 0,15.

Pretium solvi potest cum traditur merx; portatio vero fit ad impendium iubentis.

Una cum *Automatico Scriptore* paucae eaque simplices institutiones ad rite ipso utendum necessariae mittuntur.

GRATUITO

quisque habebit et experimentorum specimina et opusculum continens plus sexcenta de re iudicia.

Omnia petantur a

SOCIETATE LATIALI EDITRICE

(Romae, Corso Umberto I, 219).

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCXCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

nus adorta est, tophum dico, cui et coloris causa lapidi inhaerentis, et ad perfectionem quoque operis pictura ferebatur non modo idonea, sed vel necessaria. Qui vero autumant ad tophum Graecos fuisse conversos, marmoribus saxeisque reiectis quia dura nimis haec scalpris resisterent, quibus uterentur, eos errasse et errare credo; nam et apud Aegyptios et apud Indos invenimus durissima porphyretica, et granitica (ut aiunt) optime sculpta, ne quid de lapidibus, quae intra pretiosos lapides adnumerantur, feram; scimus autem, ex reliquiis, eos in hisce scalpendis usos fuisse quadam ignota nobis mixtura athena, quae durior ipso chalybe nostro est, quinimo ex ipso arma conflata, quae haud quidquam chalybi vel optimo cederent hodierno. Idque mihi certum experimento fuit; cum enim rusticus quidam repertum ex aere gladium in vetustissimo sepulcro ad me videntum attulisset, probare volui quid valeret; ideo in cultrum optimum, quo in coquinis utimur, probatum diu, gladium intuli quasi vulneratum; at chalybs noster, - ter enim experientiam inivi, - ter minor aere fuit, et dentatus infelicissime, magnum admirante me, a periculo et certamine rediit.

Et uti res magis Aegyptiana, magis Indica (date veniam verbis) appareat, animadvertendum est hosce colores non sequi, non distribui iuxta imitationem rerum, quae sculpturis exprimebantur, ita ut nonnisi vestes flavis, rubris, caeruleis, viridibus operirentur, vultus vero manusque candidis, roseis delinirentur, ferme unice rubro et caeruleo omnia velarent pictores, opportunitatis et veritatis incuriosi. Qui quidem mos et in anaglyptis servatur, iuxta Hetrusco- rum ritum vasculorum, decoratis pictura, et, retius dicam, distinctis. Itaque aut figurae caeruleae sunt rubra in area, aut rubrae figurae sunt in caerulea.

Hac disciplina ad quingentesimum annum et vicesimum circiter ante Chr. perventum est, qua aetate nobilissima in marmore materies, atque haec aptissima scalpendis data statuis fuit, quae tum quia mollior, tum quia obediens magis, tum quia fingendis apprime vel delicatissimis respondebat, omnes visa est proferre numeros, neque a sculptorum manibus inde dimota, aut reiecta. Tunc autem, cum pulcherrima materies esset, indignum visum est omnino eam picturis abscondere; credo etiam ambitione aliqua scalpentium non fuisse coloribus operam prorsus, scilicet ut appareret in quo saxo periculum fieret, et etiam ne cum ligneis ac tophaceis confunderetur. Capilli hic flavo quodam subnigricante colore fuscati sunt, et barba, supercilia, labia rubricata apparuerunt, oculi pupilla nigro emicuit. Cingula, fimbriae vestium, orae alicuius ornamenti participes factae sunt, sandalia, et ligamina horum modo purpura discrevit, modo colores, quibus acu interpergebantur de more. Eadem de peplis, eadem de manicis tunicarum, eadem de zonis, quibus tunicae ad latera stringebantur. At si minor usus, multiplex color; nam rubro et caeruleo additus niger, et quoniam aperta via ambitioni est, brevi, ut in republica solet, irruit aurum, et scintillare coepit inter colores. Ne autem candor marmoris nimium strideret, offenderetque oculis eminens a coloribus nimis, quo-

dam liquamine seu unguine delibuta sunt marmora nuda, et ita candor mollitus.

At quo magis ars excellentibus crescebat artificibus, eo minus polichromiae spatium relinquebatur, quasi ipsi artifices nollent laborum suorum opus invidia picturae velari. Quinto hinc et quarto ante Chr. saeculo polichromia languescit brevi moritura, et quamvis aliquid adhuc praebeat, nec sine laude in metopis Olympici Iovis, in Mausoleo operoso Alicarnassi, in sarcophago, qui Alexandri Magni dicitur in Constantinopolitano museo, morientis hae voces habendae sunt potius, quam triumphantis ac dominantis.

Fateor etiam post Christum aliquid polichromico simile exstitisse, nam recorder apud Vicovarium quadraginta, plus minusve, abhinc annis repertum in effossione sarcophagum, Antoninianae aetati adscribendum, egregie sculptum figuris, Meleagri venationem praeferentem, quibus in figuris certa auri signa apparebant; scimus et alia simulacra pariter auro delinita fuisse tum Augusti aetate, tum circa, et antea scilicet et postea; sed has auri deductiones ad ostentationem divitiarum potius arbitror factas, quam ex lege sculptoribus imposita.

Neque aliter dicendum est de signis athenis, quae adhuc supersunt, de equestri Marci Aurelii statua in Capitolio, de Hercule in museo Vaticano. Auro quidem adopta erant, et nonnullis in partibus Aurelianum illud Augustum adhuc, omnino auro operitur Hercules; at.... quanta pulchritudine singula vel minima emergunt in aere, quae fortassis latebant sub auro, aut, nisi latuissent, certe ob auream coruscationem non optime distinguebantur!

Nunc aliquid mihi dicendum de optatis quorundam, quos inter honoris causa nomino Georgium Treu e Dresdensi Academia, qui rursum inducendam polichromiam in statuis tueri putant, mirabile nescio quod inde sperantes; fortasse viventis personae imaginem pulchre et realiter adductam. Eato quid sit futurum; at nihil inde arti; nam nos ideo statuas miramur, quia lapideae sunt; viventes non miramur. « Omnia praeclara, rara »; proverbium vetus; neque enim admiratione percellimur videntes a Providentia Dei tot miriades animantium quotidie ali; miramur autem quinque hominum millia in deserto a Christo nutrita. Insolita miramur; ab assuetis non fit passio. Ita et in statuis. Immo addam; non sine quodam stomacho aspicere haec simulacra suis distincta coloribus; crederemus viventia a longe videntes, propiores facti videremus demortua, cadaveribus similia. Ars omnia perderet, industria artificis delusione operiretur; dum in marmoreis ars et industria eminent, et quae minus marmorea putantur, cominus viva apparent, et ferme spirantia, quae vultu, quae actu praeferunt.

Ne retro gradiamur, quaeso!; colores pictoribus, marmora sculptoribus relinquamus. Divinum quiddam illi facient si in levigata et aequa tabula profunda dabunt, eminentia educeant; divinum isti pariter facient si ex muto saxo et gelido et inanimi cupiditates, animos, vitae actionisque calorem et prope sonantia animis verba extrahent scalpri sedulitate, genii virtute.

G. P.

MARTYRES AVENIONENSES. ⁽¹⁾

(ANNO MDCCXCIII)

*Annos Gallia funebres agebat:
Cives innumeros ibi tyrannus, (2)
Caeso rege pio, pios necabat,
Quorum vox erat haec fere suprema:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem.*

*Immortale decus sibi paravit
Urbs tunc Avenio, vetus Tiarae
Custos, martyrium subire visa
Turmatim, neque lassa sic precari:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem.*

*Cernebas iuvenes, senes, puellas,
Clerum magnanimum, virosque gente
Natos patricia, bonamque plebem
Ad funus properare, concinentes:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem.*

*Lapsat pendula centies securis, (3)
Cervicesque secat, cruenta, centum.
Atrox lassat opus necis ministros;
Voces sed reliquae sonare perstunt:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem.*

*— « Cesset (carnificum reclamant unus)
Cesset fanaticum, meas quod aures
Obtundit, modulamen. I, securis,
Obtrunca iugulos adhuc canentes:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem. »*

*Postremum cecidit caput, siletque.
At (res mira!) canor, canente nullo,
Pergit carnificis ferire sensum.
Aes dicas resonum, quod usque clangat:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem.*

*Noctes atque dies, cavam per aurem
Vindex ille tonat sonor; sonorem
Non urbis prohibent viae strepentes,
Non occlusa domus, nec altus ipse,
Per quem cuncta silent in orbe, somnus.*

*Diris icta sonis et obstinatis,
Mens insana viri furit; furentem
Binas auriculas utraque cernis
Obturare manu; nec arcet inde
Aes, quod: Posce - tonat - Maria mortem.*

*Orbes interea suos revolvit
Sol: Gallis redeunt dies sereni;
Rursus templa patent; virentque Martis
Palmae; Lilia mox avita candent,
Nuper purpureo cruore tineta.*

*Ter denis senior satelles annis
Vix iam decrepitos movebat artus,
Immani nisi quum furore quassus,
Propulsaret atrox ab aure carmen:
Sanctam posce tuis, Maria, mortem.*

*At tandem misero seni, benigna,
Sanam restituit Maria mentem;
Linguam solvit, et ultima sub hora
Ter proferre precem docet salubrem:
Sanctam posce mihi, Maria, mortem.*

FRANCISCUS XAV. REUSS.

(1) Materiam huius carminis carmen dedit anglicum *Melody at Avignon, 1793*, quod legitur in libro Londini edito anno 1894, atque inscripto: *Carmina Mariana, an Anthology in verse, collected by Orby Shipley*.

(2) Robespierre.

(3) Instrumentum ferale, quod, a nomine inventoris Guillotin, *Guillotine* vocatum est.

esset abdicata necessitas in plures incumbendi sermones, quod adolescentibus, non minus ac pueris virisque, grava est mediis in scholis, sive de obsoletis iam, sive de hodiernis linguis agamus?

Et fructus esset inde eruditus viris vel maximus, qui plurimas nunc quaerere linguas debent, ut quae suae sunt rei apud externas gentes agnoscant aliorum studio et labore comparata quoque anno, mense, dicam ferme quotidie, in singulis disciplinis.

Num quod aeo licuit medio, in latino sermone communia omnia habenti, instaurare XX saeculo non licebit? Fas et decorum est pulcra et commoda revocare, resuscitare, reducere. Hoc sapientum iudicio nec abs re, nec abs captu, nec abs viribus nostris asseritur; hoc in votis non minus apud nostrates quam apud externos; hoc in dies volentibus adipiscendum. Meritis igitur decorandi laudibus qui in coetibus sive historicorum, sive latinitatis, abhinc menses paucos Romae habitis, talia caverunt, exprimere, optarunt, praesertim cum huius linguae studium apud cultas gentes in honore sit. Quid autem deest nisi largior et quotidianus usus? Assuescant ergo mediis a scholis discipuli. Hoc ubi fiat, Italia auspice et aliis faventibus civitatibus, historiam qui nostri saeculi exarabant fastidiosos scribent humano generi dies, venientium aetatem omnium utilitate, et praeconio celebrandos.

ANGELUS VALDARNINI

Athenaei Bononiensis doctor.

RUPERTUS CECIL DE SALISBURY.

ANGLICA terra, ex quo, Ioanne rege, parta sibi libertate frui coepit, et senatus suffragiis gubernari, per omne tempus nacta est in supremo magistratu obeundo viros, qui non modo admirabili prudentia civili, verum etiam studio patriae suae praeservido, et robore constantiae virtutisque incredibili, obtinere paulatim, ut aucta sensim et constanter suae gentis potentia, terra marique per omnia late terrarum littora et Venetum imperium aemularent et facile vincerent, imo Romanum iamiam adaequarent.

Hoc inter novissimos, qui Pittius, qui Beaconsfieldus, qui Gladstonius vocantur, Salisburyensis hic marchio etiam praefulsit, qui, Victoria regina imperante, dum citius in dies ad potentiae culmen anglica classis, et arma, et opulentia properant, consiliorum publicorum exstitit saepius arbiter et auctor, quem grato animo, et admiratione, et plausu universo non tam clientes, quam et aemuli prosequuti sunt, hodie vero vita functum cives omnes Britannici, quotquot ubique terrarum incolunt, ab ultima Australiana terra ad Americana nordica littora, non fictis lacrimis deflent.

Saeculi decimoini anno trigesimo natus hic est Rupertus Areturus e Caecilia gente nobilissima, secundus in ordine liberorum Iacobi marchionis Salisburyensis, qui summos magistratus non semel et ipse gesserat. Oxonii, in

atheneo illo celeberrimo, post studiorum curriculum expletum, baccalaureatu est insignitus omnis humanitatis.

Crebra deinde per anglicas colonias suscepit itinera, atque inter Australianos, auream fodinariam fortunam pertentatus, diu incoluit. Inde redux, quum summa etiamtum esset iuventa, — annum enim vigesimum tertium vitae suae attingebat — legatus populi in comitiis est renunciatus, patriciaeque factioni adhaesit, quam Tories nomine solent Angli vocare. Tunc eminuit brevi inter suos et facili eloquentia, et acie ingenii perquam vivida, et consilio prudenti in disceptationibus omnibus. Paulo post Georgiam Andersoniam uxorem duxit, cultam puellam, at bonis fortunae expertem, idque abnuente patre, qui vivere exiguo victu Rupertum coegit et labore calami indefesso per diaria et commentarios sibi comparare vitam; in dies vero laudem doctrinae et nomen sapientiae iuvenis sibi latius et illustrius addebat.

Eratre maiore natu vita functo, Cranbornensis domini titulo ipse frui coepit, pauloque post, anno MDCCCLXVI, Derbius dynasta, summo magistratu potitus, Salisburyensem invenem, ut res Indorum regeret, secum advocavit. Brevi tamen; cum enim de vulgando latius iure suffragii in populum ad oratores municipales eligendos rogatio proponeretur, ille, parum rei consentiens, suo se munere abdicavit, vehementibusque disceptationibus rogationi obstitit. Sequenti anno, ob patris obitum, haereditario ipse iure potitus est consedendi inter Patres Senatores: ex tunc Gladstonio praesertim viro illi eminentissimo adversari visus quoties ille ad summam reipublicae gubernandam accederet. Itaque anno MDCCCLXXIV, patricia factione victrice, ad Indiana iterum negotia gerenda ille adlectus est. Quarto post anno, Russorum Turcarumque bellum exarsit, quo peracto, Russicis armis paene in deditionem, Sancti Stephani foedere, Turcae se dedere visi sunt. Hisce triumphis ut obstarent Angli, tunc maxime satagit Salisburyus, atque Derbio socio suo a munere recedente, ut cum exteris commercia teneret ipse delectus est. Quare una cum Beaconsfieldo ad Berolinensem conventum Anglicam legationem ille gessit celeberrimam, unde redux se pacem honorificam obtinuisse Turcis et Anglicis iuribus merito inter ovantem populum asseruit.

At quid populari aura fluxius? Nonne duos post annos, cum Beaconsfieldus vita migrasset, patricia factio est superata unaque cum ea Salisburyus e magistratu pulsus? Gladstonius illi successit aemulus, atque illi vicissim noster suffectus est brevi vicissitudine et frequenti, iuxta huius vel alterius partis victorias, annis MDCCCLXXXV, MDCCCLXXXVI, MDCCCXCII, MDCCCXCV. Suprema hac via, cum etiamtum ille teneret imperium, bellum novissimum flagravat Africae ad ultimas oras, quod nimis sane recens habetur, unde aequum historiae iudicium suscipiatur.

Ut itaque, tertio abhinc saeculo, Caecilii maiores, Elisabeth regina imperante, rempublicam cum laude summa administraverant, ita aetate nostra sub Victoria regina Rupertus hic, at perquam illustrius, potuit medium ferme saeculum maximis utilitatibus nomine suo quodammodo

obsignare. Quod enim imperium iuvenis invenerat, duplicatum late genti suae moriens reliquit; non mirum igitur si ob eius interitum civium luctus universus fuerit; adeo enim publica veneratio circa illum succreverat. Hatfield in opido iusta funebria persoluta ubi ille decessit, ibique sunt conditae exuviae, quibus tamen in Pantheon illo Anglorum celeberrimo, inter maximorum virorum sepulcra, haud dubie dignus erit locus.

P. ROSSANI.

POLICROMIA APUD GRAECOS IN STATUO.

POLICROMIAM, eam nempe artem, vel (et fortasse rectius) morem illum et ritum, quo simulacra, statucae, signa quaevis exculpta coloribus insuper pingerentur, fuisse apud Graecos passim et traditum est, et idem quae Athenis, Delphis, Olympiae effossa sunt monumenta testantur. Non hic ergo quaestio utrum fuerit, sed potius tempora, quibus primum coli coepit, sit, et in ritu esse quaeremus.

At, circa polichromiae originem, remeandam credo ad ipsa Graecarum artium primordia, ubi scilicet primum aliquid sive ligno, sive tophe, sive creta dolatum est, ideoque attingimus primordia gentis. Quae quum ex Aegypto cum Ramessu Danao migrasset in Graeciam, populis constans Iudaeis quae Lacedemoniam, Indiciis quae Ioniam, Aegyptiis quae reliqua incoluerunt, mores ab iis transtulit regionibus, unde veniebat. Itaque cum et apud Aegyptios et apud Indos, uti adhuc in monumentis eorum videre est, mo illiniendi simulacra coloribus invaluisse, nil mirum si Graeci hunc retinuerint inde abeuntes; quem ritum tamen, quo magis ab exitu illo aberant, et eo minus colebant; perfectionis apicem in optimis artibus postea adepti, nihil aliud inde retinuerunt, praeter id, quod non modo optime conciliaretur cum arte, sed arti sculptoriae adimento esset, et, signa aspera intuentibus delingeret. Quum tamen color, abeuntibus annis, vel pallescat, vel nigrescat, vel evanescat, necesse erat, iuxta ipsius elementa coloris, aere faciente, vel quotannis, vel singulis lustris necessarios colores instaurare, praeter ea, quae in delubris victimarum fumo, et fumo thuris et aromatum pallebant. Sacerdotibus igitur hoc munus erat, et ideo statis diebus, ut Macrobius, ni fallor, ait, « simulacrum Iovis minio inungi, illinique solitum »; et ideo etiam noster Horatius:

*Delicta maiorum immeritus laes,
Romane, donec templa refeceris,
Aedesque labentes Deorum, et
Foeda nigro simulacra fumo.*

Haec pro certo scimus in templis fuisse perpetua, et quadam necessitate cogente; si vero consideraverimus sacerdotes tenacissimos antiquissimorum fuisse morum semper, si consideraverimus necessitatem instaurationis huius igitur redeuntem non modo in ea, quae sub dio, sed etiam in ea quae sub tecto simulacra servabantur, cognoscemus quid sentiendum de polichromia sit iuxta originem, quid insuper sequenti tempore iudicandum.

Septimo ante Chr. saeculo, quae ligneis antea sculptura et creta utebatur, molle lapidum ge-

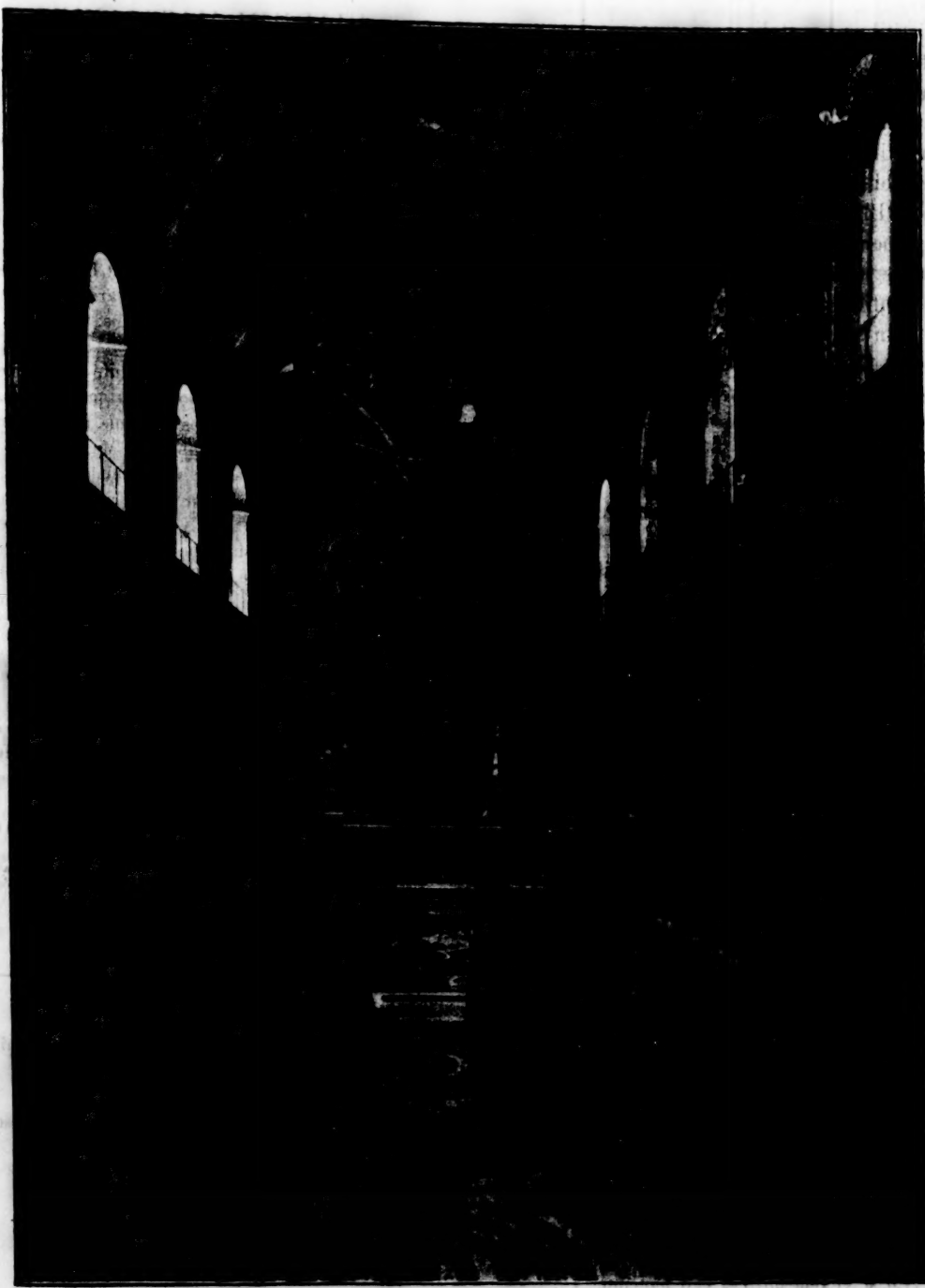
oculos, qui quocumque inciderint attoniti excellentia operum haerent), quidquid ibi absolvitur si laetum, nihil usquam ipso iucundius; si grave nihil usquam augustius ipso, nihil magnificentius; si funebre, nihil usquam ipso in moestitia solemne magis, et moestum. Quaeso, quid est hoc, quo locus idem gestiat laetitia cum laetis, maiestatem redoleat cum divinis, luctum et moerorem excitet in lugubri potiore in gentibus?...

Aliis haec inquirenda relinquimus; nobis in praesentia nec licet, nec, si liceret, vires ad perscrutandum causas essent satis; tantum enim onus ingenia nostra non sustinent.

Nonnulla possumus, quae ad istud pertinent adnotare, et ea narramus libenti animo, prouti sive ex libris, sive ex ipsa traditione – famae enim rerum standum quoque est – ad nos ultro sunt demandata.

Pontificis domum privato quoque gaudere templo decebat, praesertim quia plerumque senecta saepe Pontificem imbribus, glacie, ventis, hieme, aestu et inclementia aëris ab adeundis basilicis deterrebat. Atqui decebat etiam ut ita se haberet, quod solemnibus esset satis peragendis, et antistites Curiae et Purpuratos Patres capere posset, nec deesset nobilissimis et Augustis viris in eo locus, et insuper ut aliquod spatium a longe venientibus concederetur. Hinc Summus Pontifex Xystus IV de illo excitando meditari coepit, remque tradidit architecto, illius temporis celeberrimo B. Pintelli perficiendam, qui solidissimis fundamentis regendum credidit aedificium, ita ut quartum iam praeter saeculum nec parietes, nec fornices, tot saepe terraemotus passi, umquam adversa pertulerint. Duodecim per parietes illitis udo coloribus Perusinus tabulas arte mira deduxit; Resurrectionis historiam Pomarancius, Matthaeus a Licia daemones cum Michaelae Arcangelo pugnantes ut Mosis corpore potirentur, et, idololatriae futurum causam, Hebraeis venerandum prius, mox adorandum relinquere.

Abeunte Xysto a mortalibus, quia nomen sacello iam ab auctore Xystinum erat, Iulius II Pontifex Xysti nepos, suasu Bramantis, Vaticanæ basilicæ formidabilem, immanem aedificationem molientis, fornices Xystini figuris decorandas decrevit, opusque Bonarrotio commissum voluit, eadem suadente Bramante, ut, versutus, Bonarrotium a simulacris, (quae inter Moses ille, quo vetustas graeca et latina nihil habet praestantius), averteret sculpendis ad sepulchrale Iulii monumentum, Iulii ipsius, inquam, adhuc viventis voluntate inchoatum, et, quia pictoriae artis expertus Bonarrotius putabatur, ut quodammodo capite minueretur, minorque nepote suo, Raphael Urbinate, iudicaretur. Abnuvit Michael-Angelus, et opus ducendum Raphaeli potius, quam sibi dixit; sed quis Iulium a proposito tenacissimum dimoveret? Itaque Bonarrotius, vellet nollet, Iulii voluntati parere debuit; et accitis pictoribus Florentinis, qui opem ferrent, operi manus admovit. Brevi tamen eiecit, expulit impares gerendae rei, et minores faciundis compertos. Solus ergo adoritur giganteum opus, solus ad finem perduxit, et immensus pictoria arte, prout in sculptoria, omnium consensu iudicatus est. pridie

Xystinum in Vaticano sacellum.

kalend. Novembr. an. MDXII. Viginti vix mensibus fornecem ingentem [tot prodigiis] impleverat, quot ibi figuras depinxerat! Quindecim ducatorum millia (eireiter quinque et sexaginta hodiernarum libell. millia) pro opere data sunt. Nunc decies totidem una tantum, ex illis sexcentis imaginibus, imago vix emeretur! Quis tamen divenderet?...

Iamque duo et viginti praeterierant anni; Michaelangelus libentiori voluntate scalpra et marmora sibi optabat, quam colores et penicillos. Dicitur abhorruisse, quia diu reflexo in humeros capite, fornices quum pingeret Xystinos, vitium in nervis colli induisset, quod postea numquam exuerit. Tres Perusini tabulae erant in parietibus absidis pictae, pulcherrimum opus; nempe Mosis expositio, Christi nativitas, Deiparae in caelum assumptio; et tamen impares, iniquae picturis Bonarrotianis videbantur. Clemens VII ideo de opere Bonarrotii novo superducendo cogitabat, et, quae volebat, expressit. Morte praereptus Paulo III Farnesio in locum succedenti mandatum reliquit. Tanto semet labori Michaelangelus denegabat. Ipse Pontifex Paulus decem comitantibus Purpuratis qua-

gni domum artificis improvisus ingreditur, oraturus et hortaturus ut faceret. Numquid negaret iussuro? Parere, necessitas fuit; et Bonarrotius immensus immensum prospiciens, illic supremi Iudicis supremam sententiam coloribus et arti exprimendam tradidit. Quae erant picturae, delentur, ut paries fiat eminentior et promissior in summo, reductior in imo ne pulvis super picturas consistat. Tum, divinum quoddam intuens, admirabili admovit operi manus, cui nihil umquam par fuit et erit. Octo annos in opus incubuit solus, ut solebat, deditque quod supremum conceptu genii est, quod lineis et arte pictoribus est quasi schola ingis, quod vita et veritate actionum insuperabile hactenus existimatur. Quidquid sacrae chartae, quidquid Aligherius, quidquid Vergilius habent, illic una coniurant, et quid terribile, tremendum imponunt animo consideranti. Numquid ea describam, quae impossibilia dictu sunt? Si videris, conicies, intelliges; si loqui volueris, experieris facto consequi te ea verbis non posse. Anno MDXLI, Natali die Domini, omnibus obstupescens patuit. At quum paullo ante Pontifex visum ivisset, miratusque laudaret, quidam ex

GEOGRAPHICAE NOTAE.

MACEDONES, ignita nunc seditione laborantes, plerique nostrum latina seu graeca maiorum, cultura educatos sibi fingunt, quales fortasse in Demosthenis orationibus, aut in Quincti Curtii historiis, vel Titi Livii invenere. Nam ea post maxima gesta, vix aliud memoratu dignum a Macedonibus ausum recoluit historia, qui a Romana ditione in Turcarum servitutem corruentes, saeculorum oblivione suum obrui nomen passi hactenus videntur.

At instaurata tandem, finitimarum gentium exemplo, libertatis cupiditate veterisque gloriae, insurgunt utique silvani oppidanique in dominos, et clade eruenta et virtute paene incredibili eos suis e finibus expellere conantur undique. Digna notatu itaque his gestis facta sunt maxime, quae Lardy, geographicæ vir doctissimus disciplinae, recenti libro eorum de moribus enarravit atque descripsit.

Ecquid vero? Ut Alexandri aetate non graeca sane stirpe, sed thracica plerumque Thessalorum fines urgebant armis, ita nunc Bulgari qui vocantur praecipuam terrae partem occupant. Ex finitima Bulgaria coloniae eorum ductae hungaro forte semine, at lingua et moribus slavonicis, omnino religione christiana quidem, at schismatis infortunio a catholica nostra comunione seclunetae, Episcopi atque presbyteri eorum ex Bulgaria plerumque ducti, vel in Bulgaria eruditi, indeque aretissima vincula effecta sunt quae Macedones Bulgaris devinxerunt.

Nec tamen Graeci desunt incolae, hi quoque schismatis errores sequuti, qui meridionalem praesertim terram ad Olympum montem, atque marina hinc et inde litora tenent. Deinde, numero licet exiguae, succedunt et aliae gentes: Valachia, cui Rumeni auxiliantur, et Serbica, et Hebraica; denique Albanensium ferocissima stirps, quae Epirum veterem novumque occupat.

Hi omnes hodierna die alii contra alios pugnant; Turcae in Bulgaros, ne sese e servitute redimant; Albanenses in Turcas ne christicolis sibi adversis faveant legibus nimis; Graeci in aemulos Slavonicos, ne apud eos futura Macedonum auctoritas siet: oppidorum incendia, puerorum feminarumque clades, ferocissimae pugnae tot ex odiis parantur fructus; pax et libertas in votis sunt, quas tamen pharum, heu! quam longe effulgentem, omnes vident!

*

Tropaea concordiae per nordicos fines Europae contra et Suevi pertentant et Laponii, qui Bosniaco e sinu ducta ferrea semita ad Atlanticum Oceanum sua commercia deduxere. Ingens opus pariterque perarduum, cum ducta ferrea via sit per nordicam magis et hieme rigidiorē regionem, quam Groenlandia ipsa tellus et Thulensis et Beheringianus sinus. Causam vero maximam audendae rei ferreae dedere fodinae, quibus ditissimae, et prae Ibericis litoribus, Laponicae orae celebrantur. Ferrum itaque ut maximo pondere adduceretur ad Anglos, qui illud igne purgent atque dolent, iter sterni placuit, iamque duodecimo abhinc anno ad Gullivarium usque sinum res pervenerat. Inde resumptum duos post annos opus,

inde ad Atlanticum mare exitu prospero usque completum. Ac si quis ex nostris, Solis litora incolentibus, cupiditate nova feratur hyperboream spectandi noctem, eamque medium attingentem cursum, pallido sole exornatam contemplandi, eo itinere utatur et ipse oportet, quo consensu etiam spectabit quanto clarius, quo magis urgeant terras atra nubes et frigus, mentis flamma intima caleseat et humani ausus extollantur.

*

Nam si huiusmodi similia habuisset caucasea illa gens, quae Tartaros, quae Armenos, quae Persas dinumerat et Indos, non iam barbarico adhuc inter universam humanitatem more viveret. Ecquid? Ibi quoque Mahumeti religione vivere plerumque montani incolae noscuntur, vivere legibus ferocissimis, et bellum quodammodo agere vicissim perpetuum. Agitare equos et arma tractare praecipuae illis deliciae; at inculta omnino gens et omnis disciplinae experta, quae montes praesertim incolit et caucasea iuga. Reliqui per planities mitiori animo vivunt, quamvis semine Tartarico geniti ex victoribus illis ferocissimis, qui Asiam omnem saeculis ferreis subverterunt atque paene Europam ipsam invasere. Pessima autem omnium Curdica gens latronum, licet exiguo numero, per montes vivit; vivit ultionibus, et rapinis, et caedibus, vivit armis et equis, vivit pecudum carnibus et silvestri quovis cibo. Obequant cum viris uxores barbarae, et ad praedationes descendunt; interdum cum finitimis negotia agunt; at credula barbarie saepe decipiuntur; fallaciae autem sumunt ferro pretium et sanguine.

Iamque id quaeri de barbaris potest, quidnam illis prosit ad mitiorem animum inducendum.

Profecto unum proderit, quod et nos excoluit, Evangelium et Verbum Christi, quod sacerdotes Dei veri praecones effundunt quasi semen inexhaustum omnis humanitatis. Nonne beneficium iam sentiunt ministerium Aegyptii, quos inter Copto ritu ecclesia Romana vivit et augeatur? Alexandriae nuper patriarchale templum a Cyrillo episcopo est consecratum; Hermopolis huic adsunt atque Thebarum subsidiariae sedes, perque oppida omnia et pagos, ubicumque christiana lege vivitur, ibi surgunt sacella et scholae, et congregantur fideles. Sed Curdi, illi — heu quam ferox et immitis gens! — eodem tempore in Urmianam dioecesim armata manu irruunt, depopulantur, incendunt, trucidant, oppida christicolum tria delent funditus et abradunt. Hisce nisi succurrant magistratus et milites, catholicum nomen e Persico litore divelleretur!

*

Clamant itaque ad auxilia sacerdotes, clamant fideles; appellant auctoritatem nostrarum gentium ut, ea interposita, tutior sibi vita fiet; appellant liberalitatem, ut recepta detrimenta sarciantur. Quam postremam et verbi divini propagatores, pariter ubique diffusi, supplici voce suis pro gregibus expostulant. Yamagata urbem ad Iaponiae inter frequentem cathecumenorum turbam destituitur sacello cultus; Zan-

zibaria in Africa terra meridionali S. Iosephi templum cathedrale omni sacra suppellectili adhuc eget.

Faustiora canunt qui ad Congo flumen illud praeceps Fallenses barbaros erudiunt. Gabrieli dicata nova succrescit civitas Christi; ubi silvae horruerant, modo culta arva renident, fructifera extollunt capita arbores; puerorum ingens est asyllum; templum late magnum, domus civibus excitantur. Similia Stanleopoli in urbe capite tertio iam anno florescunt fata. Minora, sed non exigua, quae Romae et Basoco ad oppida agitantur a presbyterorum decuria, quae adest ubique, quam vix adjuvant sacrae sodales sex: ingens messis pro manipulo messorum paratur.

*

Historiae populorum bellicae atque civili, his ausibus Evangelii sacri connectuntur fasti: hoc enim Deus iussit esse discipulis, quos reliquit, mandatum et consilium princeps, caritatem et assiduam orationem, ut maturaret illique regnum Dei. Si qui igitur nunquam divinum verbum audiverint, iis noscant primum, mox erudiantur; si qui obliiti fuerint, ad male relicta praecepta Patris revocentur.

A. COSTAGINI.

XYSTINUM IN VATICANO SACELLUM.⁽¹⁾

De Xystino sacello dicere incipienti difficile est exitum quam principium invenire; ita enim in illud omnes optimarum artium thesauri, omnes clarissimorum memoriae et monumenta virorum, omnes omniomoda perfectionis numeri inducti sunt et congregati, ut quoad mens humana potest respicere spatium longissimi temporis, non modo nihil illi anteponendum, sed nihil penitus aequandum esse videatur. Quod si quis optaverit meridiana sibi luce clarescere, ante omnia consideret, Vaticanam arcem ita se habere, ut regum omnium domibus et sedibus longe antecellat, nec par, nec secundum quid habeat amplitudine aedium, amoenitate locorum, gloria rerum ibi gestarum, fama celeberrimorum virorum qui incoluerunt, adierunt, musisque omnibus ornaverunt, et sanctitate, sapientia, et quadam perpetuitate utriusque virtutis ita decoraverunt, ut iure Vaticanas aedes poeta appellaverit:

... loca sancta et proxima caelo.

Atqui si Vaticanum omne, quantum est, annulo cuidam aureo comparaverimus, Xystinum in eo sacellum, quasi quidam adamas sit pretiosior auro, fatebimur emicare et emergere. Neque illud praeterendum arbitror, quod huic loco singulare est, et quasi ineffabile; quippe, (sive id ex arcano afflatu aliquo sit e loco ipso et rerum dispositione dimanans, sive ex iis solemnibus halet, quae ibi ritu augustissimo perficiuntur, sive ex figuris undique percipientibus

(1) Vaticani sacelli huius insignis non semel in nostro Commentario mentionem fecimus, praesertim ob recentes eventus. Itaque haud inopportunitate duximus miraculum artis splendidissimum scriptis et figura illustrare.

iteratae saepius, monumentum praeclarum nuper reliquit, quum civitatis istius, in quam coibitis, Antistitem egregium amplissimo Patrum Cardinalium ordini pro meritis voluit cooptandum. Communi gaudio vero veluti cumulus omnium bonorum, quae enim vobis precamur a Deo, Apostolica Benedictio accedat, quam omnibus Coloniam conventuris effuso amoris animo atque in Domino impertimus.

» Datum Romae, die XVII Augusti an. MCMII Pontificatus Nostri Anno I.

» PIUS PP. X »,

- die XVIII, mane, cum Pontifice colloquuntur emi. viri Angelus Di Pietro Pro-Datarius, Hieronymus Maria Gotti, Congr. de Propaganda fide praefectus, Franciscus Cassetta ac Beniaminus Cavicchioni. — Post meridiem excipiuntur Philippus Lancellotti, princeps urbanus; et in Damasianis peristyllis aliquot nobiles Mexicani viri ab Henrico Angelini, equite torquato ac Foederatarum Civitatum in Mexico apud Apostolicam Sedem legato, coram producti.
- die XIX, mane, admittuntur Purpurati Patres Sebastianus Martinelli ac Raphael Pierotti; excellentissimi viri Iulius Drohobeczky, episcopus Crisien. Ruthenorum, ac Bernardinus Caldaoli, episcopus Grossetan.; denique Armandus Nisard, Gallicae civitatis legatus, qui, nomine Praesidis atque rei publicae curatorum, gentis suae omnia et gratulationes ob fauste coronatum Pontificem offert. — Vespere autem rñi. viri Minas Nourican, Vicarius Congregationis Benedictinae Mechitaristarum Venetiis; Paleologos antistes, Pyraei parochus; P. Sottovia et S. I.
- die XX, mane, adeunt Pontificem Purpurati Patres Dominicus Ferrata, praefectus Congregationis Episcoporum et Regularium; Aloisius Macchi, Brevium

a secretis; Casimirus Gennari. Praeterea rñus. dominus Antonius Savelli Spinola, Congregationis de Propaganda Fide a secretis pro rebus Orientalibus; Magisterium Ordinis Equitum Hierosolymariorum, a marchione Alexandro Capranica, Priore Urbano Magistro, ductum; atque Dux S. Martini de Monte Albo litteras ferens nobilium virorum Casertanensis Comitum Calabriaeque Ducis. — Vespere exēmus. episcopus Cariaten., rñus. dominus Philippus Giustini, Congris. Episc. et Reg. a secretis, et cl. vir Ludovicus Seitz, pictoriae artis magister.

- die XXI autem emus. vir Seraphinus Vannutelli, Poenitentiarius maximus; exēmus. vir Maximilianus d'Erp, Belgarum cum liberis mandatis legatus, publicas muneris sui litteras tradens; denique rñus. p. Albertus Lepidi ex Ord. Praedicator., S. Apostolici Palatii Magister.
- die XXII Pontificem invisunt Purpurati Patres Petrus Respighi in Urbe Vicarius, Ioan. Bapt. Casali Del Drago, Andreas Steinhuber. Rñus. p. Bernardus d'Andermatt, Ordinis Minorum Capulorum administer generalis, coram deinde producit sui Ordinis supremam curiam. — Vespere Iosephus Laponi, Pontificis archiater, ad eum medicos Vaticanis aedibus addictos sistit.
- die XXIII aditum habent emus. vir Franciscus Segna, Vaticano tabulario praepositus, atque exēmi. viri Henricus Grazioli, archiepiscopus Nicopolitan., I. Frattocchi, episcopus Memphites. et Ioan. Bapt. Cavallari, episcopus Philadelphien., hac die consecratus, quem Pontifex Provicarium suum in Veneto Patriarchatu dicit.
- die XXIV exēmi. viri Thomas Hendreeck, episcopus Caebuan., Felix Gialdini, archiepiscopus Cyrenaeus, Constantinus Contini-Riccardi ex XII viris urbanis Sacri Consilii litibus iudicandis; rñi. viri

Benedictus Chambon, P. Scerchousse et P. Urbanus inter primores Ord. Cisterciensium Reformat. — Denique Franciscus Naro-Patrizi-Montoro marchio, turmae nobilium stipatorum praefectus atque S. R. E. signifer.

Rñus vir Corragioni d'Orelli, Helveticae cohortis capellanus, inter antistites domus Pontificalis adlegitur.

- die XXV SS. D. N. Purpuratos Patres audit Vincentium Vannutelli, Congris. S. Concilii Tridentinis decretis interpretandis praefectus; Aloisium Macchi, Brevium a secretis; Andrean Aiuti, Apostolicae Sedis prolegatum ad Lusitanos; Patrium Vincentium Moran, archiepiscopum Sydneyen. recens Urbem assecutum.

Apud emum. virum Dominicum Card. Ferrata, loco et vice emi. viri Seraphini Card. Cretoni Sacr. Rit. Congris. praefecti, habetur « Congregatio praeparatoria » in qua rñi. antistites et viri a consiliis adlecti suffragium ferunt circa miracula duo, quae asseruntur a Deo patrata intercedente Beato Iosepho Oriol, sacerdote beneficiario in templo S. Mariae « a regibus » Barcinone, atque ad eius canonizationem proponuntur.

- die XXVI aditus est ad Pontificem exēmi. viris Paulo Mariae Barone, archiepiscopo Melitenen., Simeoni Volenteri, episcopo Palaepolitan., vicario apostolico Honanen. meridional. in Sinis; Alexandro Verde, S. Fidei Promotori; Ludovico Schüller, antistiti dom. Pont.; A. Alessi, Canonico Patavino.
- die XXVII exēmi. viris Camillo Sorgente, archiepiscopo Cusentin., Aloisio Pugliese, episcopo Uxentini., Mauro Serafini, monachorum Casinensium « primae observantiae » summo moderatori; rñis. dñis. Mauro Tinti, S. Bernardi ad thermas abati; Francisco Ragonesi, sodalibus Teatinis praepositus; Ioan. Bapt. Vitale, sodali Barnabitarum, paracho urbano.

9]

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS.

DE RECTA PRONUNCIATIONE LATINAE LINGUAE DIALOGUS.

Iam OE diphthongus olim item scripta OI. Sic oionem pro oenone Capella ingerit; sic oitler pro utler Victorinus notat. Et in vetustissimo Sc. de Tiburtinis legi: NEQUE · ID · VOBIS · NEQUE · REI · POPULICAE · VOSTRAE · OITILAE · ESE. Sed alia scriptio evaluit. Sonum eius verum — verum mihi fas dicere — non vidi qui viderit. Nam qui graecae linguae pronunciationem instaurarunt, crasse pleneque eam sonare volunt, ut Gallorum moy, toy, soy. Non mihi probant viri probissimi, primum quia nimis expressus sit ille sonus, qui ex diphthongorum ingenio debeat esse confusus; deinde quia non exprimat eum ullo modo, aut assequatur OE latinum. Quomodo enim ex O et E platysmum illum elicias? Tertio et auctores mihi, qui alia suadent. Victorinus Afer hanc diphthongum cum Y graeco equiparat diserte in *Arte sua grammatica*: « Litterae peregrinae sunt — inquit — Z et Y, quae propter graeca quaedam absumptae sunt, ut Hylas, Zephyrus; quae si non essent, Hoelas et Dsophurus diceremus... Attende tecum, quae. Hylas — inquit — scriberetur Hoelas; at quae adfinitas hic sonorum, si vero adfines illi? Nam Y graecum respondet plane V tenui latino; quod et ipsi fatentur, et litteratores prisci affirmant uno ore. An fallit nos forte ille Afer? Nihil hac in parte, cum testimonium ab eo dicat casta et casca illa omnis aetas. Nam prisci velut promiscue scripsere oisium, oesum, usum; Poenos, Punos; coiravit, coeravit, curavit; moenera, munera; moeros, muros; melnielium, munielium. Quid nisi tantum non vociferantes paritatem inter ea soni? Intorqueo et pilum e scriptore graeco firmum, validum et triarii manu dignum. Scribit in *Nerone* Dio, principem illum duos Sulpicios vita imminuisse, quia visi imminuere scaenicam eius laudem. Visi autem minuere solum et cognomen: « Quod — inquit — ab antiquo et a maioribus Pythiei cognominati, non desinerent eius cognominis;

sed palam in Neronis Pythicas victorias impii essent, nominis vicinia... Quid iuvat me hic locus? Nimium, si ego prius illum. Affirmo enim pro πύθιο emendandum πύθιοι, id est « poetici... Nam hoc liquens, clarum Sulpiciae genti Pythicum agnomen adhaesisse numquam. « Poetici », illi dicti; et fasti scriptoresque historiae mihi testes locis viginti. Quod si est, vide nunc quomodo indignari citaroedus Princeps potuerit, quasi in pariente cognomine, si pronuntiatio illa olim; nam litteris certe abludit. Sono igitur ad Pythicum sive Puthicum — ita efferebant — accessit, et quod ex iis concludo apte, OI sive OE diphthongus haud dissonuit V leni. Quis igitur ille sonus? Mixtus; quem apud Gallos meos habes in diphthongo istae ipsa. Illorum enim est *coeur* pro corde; *voeud* pro voto; *noeud* pro nodo. Et fasne mihi etiam vestra tangere? Si pecco, ne rideas. Ita et vos Belgae sonatis: *oelsaet*, papaver; *moelen*, molam, et quae tibi plus nota. Haec sententia mea, nova potius quam improba apud mentes et aures probas. Certe non crassum istum et vastum effatum fuisse credo, quem cum audio — ignorent mihi viri docti, et quibus litterae aeternum debent — vix lenem comprimo. Docent etiam nonnulli lapides, in quibus pro E perperam OE substituta, ut CROETA PROVINCIA pro Creta. Tu, Lipsi, numquid mutas, aut etiam nutas? An transeo iam ad consonantes? »

Alacer ego: — « Nihil, nihil — inquam. — Bono argumentorum pondere (ut haec quidem res fert) me firmas. Consonantes tamen mihi protolle, et de bivocali EI nodum prius tolle ».

Ille cum risu: — « Graeculi viderint, — inquit — non ea in Latini classe. Nam eius loco I nobis longum esse grammatici te docuerint, et ego supra ».

— « Sed enim, mi Murete — inquam — in sono eius germano etiam haereo. Nam Nigidius nihil differre illam graecanicam ab Iota simplici voluit, et Graecos irridet, qui diserevere. Quod si est, ruunt quaecumque de bivocalium sono sonuisti. Par enim omnium ratio ».

Eludens Muretus: — « Imo tuum fulcrum ruit — inquit — quo stabilita a te vulgi haec tenuitas. Non enim ea mens Nigidianis verbis; quae, si lubet, audi: « Graecos non tantae inscitiae arcesso, qui ex »

et v scripserunt, quanta ex « et ». Illud enim inopia fecerunt; hoc nulla necessitate subacti... Hoc saltem vult litteratissimus ille litterator Graecos iuste repperisse in diphthongum, quia non illis V latinum, quod exprimeret hunc crassum sonum; non iuste eodem idem in « fecisse, quia « subire utramque vicem potuisset, longae aut brevis. Ne autem Lipsi, erres, I longum — dictum etiam mihi antea — incidit in sonum prorsus EI. Quis igitur ille? Me arbitro, cui volis Belgis *my, gly, sy* (1). Imo illud primum plane latinum ml est, et significatu et prisco sono. Soli enim paene vos Europaeorum duplex istud II recte scribitis, recte effertis; nec aliter *ovels, omels, prelmos* Latini. Minus accedunt iidem illi pronuntiandi magistri hodie, qui gallico *sein, feint, plein, slau, fieto*, pleno equiparant. Nam scriptura quidem ista ipsa; sed effatio magis ad ae accedit. Et vereor hercle, ut idem hic peccent, quod priscus ille Cotta, quem « Iota litteram tollendo et e plenissimum pronuntiando, non oratores antiquos, sed menses imitari », Crassus apud Ciceronem iocatur. Vocem a me, Lipsi, de bivocalibus ne ultra exspecta. Tu Nigidi habe etiam istam: « Qui Graecos imperitiae arcessis, cur non in culpa simili tuos Opicos? Nam illos EI pro I longa passim scripsisse an nescis, an dissimulas? Si illud, parum doctus; si istud, parum bonus ».

XII

Consonantium aequor nunc insistam, tertio isto velut missu; et vere aequor. Planiciem enim meram video sine salebris, ac paene sine clivo. Plerasque eas, plerique omnes recte et germaniter pronunciamus, et si quas male, nec vitium nec emendatio eius obscura. Vulgatas hic distinctiones non sequor « mutarum », aut « semivocalium »; per se enim frigidae et ad meam rem ineptae. Potius, ut aurigae equos in curribus per colorum quaedam paria disponunt, sic ego consonantes iugabo, ex vicinia quadam sonorum. Quadriga mihi prima haec: B - V - P - F.

(Ad proximum numerum).

I. LIPSIUS.

(1) Germanici bene etiam, qui *mein*, etc. sic scribunt sic effertur.

antistitibus apostolicarum caeremoniarum magistris, Blasius a Cesena, a Pontifice dissentiens, dixit se stomachatum imaginibus illis caupona dignis, quae tot nuda corpora referebant. Ultionem de eo Bonarrotius tulit; namque, ubi velaria ablata fuere, in Minoe vultus, imago Blasii tota erat. Exclamare ille, vocitare, perstrepere, atrociter ferre, Pontificem exorare ut imaginem sui vultus deleri inberet. Cui Pontifex: — Et ubinam, Blasii mi, te collocavit? — In inferno, Pater Sancte, — respondit, — in inferno ille me, furcifer. — Doleo, — Paulus ait —; si enim te in « purgatorio » posuisset, pro te plura facerem, et facta valerent; sed quia in inferno.... Num ignoras quae scripta sunt? *In inferno nulla est redemptio!*

Viane quid sit Xystinum cognoscere? Accede et sta in solemnibus hebdomadae sanctae, in Officiis tenebrarum... Contremisceas. Visne exultare? Accede diebus effusae laetitiae. Templum idem, picturae, imagines eadem tecum gestient, quae tecum antea fieverunt, quae paulo antea te terruerunt. Undenam hoc?...

Rememorare nunc quot ibi fuerunt Pontifices, quot magis viri, qui fuerit ipse, qui nuper iacuit exanimis, lacrimante circum Ecclesia, et qui novus Petrus a Petro ibi vivus rursus sedit, circum exultante grege Christifidelium; intus...; senties profecto quid sit Xystinum in Vaticano sacellum; senties, inquam, imposcari!

H. DE VECCHI PIRRALICE.

5]

SATURIO.

Comœdia latinis versibus conscripta
et in tres actus distributa.

CH. (1) Aedepol iam ego te habeo pro matula!
Istas tu nugas dicere ne desinas.
Est nam provincia parvula Graecia?
Centum sunt urbes, mille sunt oppidula;
Eo si vellem mittere ego nuncium
Forent expensae nimiae necessariae,
Meum quae praesens superant marsupium.
Quid faciam? Fere nulla dies labitur,
Qua non mittam ad portum puerum Dinacium
Scitatum, num qua navis huc ex Attica
Appulerit, quae mihi a fratre aliquid afferat.
Vel si non aliud, saltem quinque litteras:
« Valeo! » quae mihi darent voluptatem maxi-
mam.
Vel hodie tentare haud insanum puto.
Ibo et vocabo puerum, quem mittam ad mare.
STR. Vocem Dinacium? Res quae me nunc occupat
Est, mihi ut dicas quidpiam de prandio;
Meus nam venter rabida fame latrat.
CH. Pessima servorum natio, quae titulo
Amoris domos subvertunt ac diruunt.
Usque tu loqueris rebus de cibariis?
Me ciborum taedet.
STR. Callidorus vero
Tua pol minime callet sapientia!
Imo dicit stomachi vexari taedio.
CH. Para quod cupis.
STR. Videbis miracula.
Ibo nunc recte ad forum piscatorium.
CH. Vade quo lubet, modo recedas denique.
STR. Ero, ni comedes, ego felicissimus. (2)
(Tuam nam partem manducabit Strobilus).
SAT. (Scio, pol! nunc plane quomodo possiet,
Opiare mihi praeparare prandium,
Fames, quae fida semper magistra fuit!) (3)
Potines paucis, bone, me recipere?

(1) Subgratus, quasi consilio illusus.
(2) Alto versus, ne exaudiat.
(3) Exit in proscenium, matitiosa timiditate.

DIARIUM VATICANUM.

Mense Augusto an. MDCCCIII, die XVI. — SS. D. N. Pius Pp. X audit Purpuratos Patres Iosephum Martin de Herrera y de la Iglesia, archiepiscopum Compostellan., et Franciscum Segna, tabulario Vaticano praefectum. Ab eo pariter excepti sunt archiepiscopus de Manila, et magisterium urbani collegii a S. Rocho nuncupati, panes rite de more platos offerens.

— die XVIII mane Pontificem adeunt Purpuratus Pater Alexander Sanminiati-Zabarella et eximus. vir Marius Chigi, princeps urbanus, S. R. E. « Marschallus perpetuus », una cum suis accensis, qui in Conclavi aliquo munere functi sunt. — Vespere autem eius. vir Carolus Nocella atque eximus. vir Philippus Orsini, princeps urbanus, alter e proximis statoribus a solio Pontificis Maximi.

Quo magis expleantur multorum desideria, qui Supremum Pastorem rogarunt ut ad pedis osculum admitterentur, Pius Pp. X iubet certum numerum quotidie per Damasiana peristylia distribui. Itaque iam ab ipso hoc die, ad hortos Vaticanos pedibus deambulaturus, cum intromissis, sistens, humanissima colloquia serit, hisque benedicit.

Ad Catholicorum Germanorum coetum Coloniae Agrippinae congregandum litteras mittit, quae sequuntur:

« Dilecto filio Carolo Custodis praesidi primo conventui catholicorum parando Coloniae Agrippinae.

» Dilecte Fili, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

» Quas nuper ad Nos misisti litteras nomine Coetus conventui catholicorum parando, eae duplici ex causa postulabant ut grati benevolentiaeque animi Nostri non mediocrem iucunditatem testemur. Porro commune gratulationis officium, quod, propter sum-

mi Pontificatus munus Nobis divina favente clementia conceditur, deferre voluisti, filialem pietatem demonstrat, quae in Apostolicae Sedis obsequium vos omnes apte coniungit. Quinquagesimus autem annus, ab instituto Sodalitio vestro iam iam sese feliciter expleturus, illud ipse de se iubet certe sperare fore ut conventus, quem propediem habendum nuntiatis, quam qui umquam solemnior atque frequentior evadat. Qua ex re insta ac secunda omnibus aequae gaudendi offertur occasio: scilicet et Nobis, quos ex summo huius Apostolatus apice, quasi de montis vertice speculantes, recreat idemque iuvat tot fidei vindices, e Sodalitii vestri agmine ductos, contra gliscentes errores strenue praestantes cernere: et vobis, qui, memoriam praeteriti temporis repetentes, egregie factorum recordatione animos suaviter erigitis, ex quo uberius fructum auspiciis in posterum etiam capiat. Itaque dum inter effusas laetitia Deo, omnium bonorum auctori, de agendarum gratiarum officio cogitatis, Nostri esse ducimus promeritae laudis praeconium tribuere: idque eo libentius, quo magis antea certi exploratique erant admirationis studique cernens, quibus Leo XIII, Noster immortalis memoriae Decessor, in Coetum vestrum ferebatur: eo solennius, quo ex hoc Pontificii amoris testimonio, in laboribus pro Ecclesia subeundis non paratione modo, sed etiam alacrioris pergetis. Neque in tantarumstrarum iucunditate deceat domesticam Ludovici Windthorst aliorumque clarorum virorum excitare memoriam; quos patria et religio desiderant: qui conventus vestros conspectu suo diu honestarunt, eosdemque auctoritate sua sunt moderati. Neque secundum locum obtineat ipsum Leonis XIII inclitum nomen, qui Sodalitium vestrum nullo non tempore fovit et auxit: qui paternae benevolentiae suae, in germanam gentem

CH. Qui succedit illi negotium?

SAT. Prosperere.

CH. Certum?

SAT. Certissime: atque id ex eo potes Conicere, quod spatio brevi mirum in modum Sortem auxerit, meliusculas res fecerit.

CH. Quod illi Di magis fortunent omnia.

SAT. Ut dicis faxint.

CH. Sed de reditu ne cogitat?

SAT. Quid dicam? Qui vis ut de reditu cogitet? Cuncta bene cedunt.

CH. Ergo multum morabitur.

SAT. Haud puto: namque mora est in negotio.

CH. Quantum laetitiam, hospes, his mihi nuntiis Peperisti? Sed lassus fortassis itinere es?

SAT. Fortassis? Itinere? (Fame potius).

CH. Optime! Vin' paucillisper quiescere?

SAT. Quid ni? propediem dicemus cetera.

CH. Te hodie, hospes, accipiam lepidis victibus;

Sed quo vocaberis, hospes, tu nomine?

SAT. Dicor latino modo nunc Saturio.

(Siem cum semper Esurio potius).

CH. Hodie, Saturio...

SAT. Res agenda manent...

CH. Ne dicas; mecum manebis. Sic volo, sic iubeo

Ut fratris commendationem existimes

Valuisse plurimum apud me. In posterum

Ad illos iveris quos lubet hospites.

SAT. At ut volebat ipse tesseram renui

Qua me cognoscere hospitem merito.

CH. Nil refert, hospes. (1) Dinacium! Dinacium!

DIN. (2) Iube, here mi, quid vis?

CH. Fac ut splendide

Caena appareatur a coquo: nam volo hodie

Hunc hospitem opipare accipere. Sic mihi lubet.

DIN. Ut imperas.

CH. Tu puerum sequere; mox veniam.

SAT. (Hodie pol erunt mihi saturnalia!) (3).

(Ad proximum numerum).

I. B. FRANCESIA.

(1) Elata voce.
(2) Accurrit.
(3) Introgrediuntur.

CH. (1) Cuius vox sonat apud me novissima?

SAT. (2) Dic, sodes, habitat ne hic quidam nomine Chremes?

CH. Qui Chremes?

SAT. Quidam Chremes est, senex

Qui tutelam gerit, magno consilio,

Filii fratris, nomine Theuroidis;

Suis negotiis qui ut vacaret maxime

Est iamdiu peregrinatus Atticam.

Hunc ego quaerito per Urbem clamitans.

Et vox iam fessa faucibus haeret mea.

Quem si tu forte noscitas, mihi indica.

Diem ne perdam defatigatus miser!

CH. Quis es tu, qui Chremetem quaeritas?

SAT. (3) Egon? sum graecus, hospes et Theuroidis,

Qui Romam veniens meis negotiis,

Istum Chremetem salutare iubeor,

Nomine fratris, meoque nomine.

Antidhac fama noveram iam hominem;

Meis sed nunquam videram pol oculis.

CH. (4) Valet ne Theuroides? Chremetem memorat?

Quid apportas boni?

SAT. (5) Tun' es Theuroidis

Amici frater? Ehm! prae gaudio ubi sim nescio.

Tun' ergo Chremes es virtute cluens et fide,

Cui credidit natum frater? Salve caput

Dulcissimum! Te Iupiter diique omnes iuvent.

Di vobis gratias ago quam maximas,

Obviam mihi qui misistis hominem.

Valen? Valentin? Quid agis, optime rerum?

CH. Meum quod est officium, hospes, ago (6).

Ut belle, ut sapienter vitam excolat puer.

Valet frater meus? dic.

SAT. Optime valet.

CH. (7) Mihi cor exsilit, hospes, prae laetitia.

Sine te laetus ulnis amplectarier.

Quid frater illic gerit?

SAT. Instat negotio!

(1) Inspeciens curiose.
(2) Cum quadam ironia.
(3) Iactans caput humerosque.
(4) Cum admiratione.
(5) Hilari vultu.
(6) Cum gestu exultationis.
(7) Molli ac senili teneritudine affectus.

LE LAUDI LATINE E IL CANTICO DEL SOLE

DI
S. FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897

Hoc libello, praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, scriptam, continentur *laudes latinae* cum interpretatione italica, *Canticum Solis*, et illa *Speculi perfectionis* capita, quae *Cantici* originem exponunt, aliaque permulta. Libellum hunc Iulius Salvadori, litteris tradendis in Romano Athenaeo doctor egregius, maxima edidit cura, ac Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administratorem venit L. 0.50, in pauperum levamen.

IUVENIS QUIDAM ITALUS MEDICINAE DOCTOR

artem suam profiteri cupit apud exteras gentes.
Si quis itaque officium aliquid ei offerendum habeat
certiorem de re faciat

Commentarii *Vox Urbis* administratorem,
qui negotium aget.

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO
veneunt apud comm. VOX URBIS Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 X 0.24)

qui sociis commentarii *VOX URBIS* dono datur
venit singillatim L. 2.50

apud comm. VOX URBIS administratorem.

SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

TORQUATI TASSI

HIEROSOLYMA LIBERATA

a IOSEPHO TORALDO e versibus Italicis in
latinos conversa,

apud Vocis Urbis administratorem
ven. lib. 6.

VARIA

Ancillae automaticae.

Nemo rideat, aut irrideat; relata refero.
Americani, ubi compertum habuere qua tenui
de causa saepe integer operarium ordo a la-
bore deficiat, idque magno cum incommodo
civium et rerum familiarum detrimento,
ne quid huiusmodi in domibus contingat, an-
cillas sibi fecerunt..., quomodo dicam?..., ex
machina. Machina igitur ancillaria est, seu
ancilla machinalis, cui totidem sunt rotae con-
voluta ex taenia chalybis movendae, quot sunt
ancillatus officia; totidem et foramina, clavi-
bus appositis adeunda, ut singula praebeant
munera servitutis. Hac ergo clavi verrunt, et
pavimenta poliunt; illa lavant lances; altera
mensis inserviunt; altera puerulis praesto sunt
vestiendis, mundandis; altera lectulis paran-
dis; altera obsoniis curandis ad ignem...
Quaeso; numquid machinula, foramen et cla-
vis erunt, quibus, dum empturae vadunt, as-
sem et asses surripiant in macellis cupedi-
num?... Maximi haec sunt ancillae cuius; et
deesse machinula huiusmodi nequit, ut aptis-
sime imitationi respondeat.

De emendatione nasorum.

Sua quoque stat species, sua sunt et commoda
[naso;
nec homini turpius aliquid,
quam pravo vivere naso.

Itaque Gersuny doctor totus fuit in emendan-
dos nasos incumbens, ut distortos, horribiles, si-
mos, elephantinos in Graecis dignos simulacris
sua arte converteret. Dicitur haec assequi
inieto liquamine, quod *paraffina* nuncupatur.
Utrum sit, nec ne, incertum scribenti, cui na-
sum (superbia, abi!) natura dedit pulcherri-
mum. Quod autem multa centena libellarum
millia congererit, certum. Et nunc a Mosca

redeuntem Vindobonenses expectant nasis suis
optima desiderantes. Salvete!

P. d. V.

EPISTOLARUM COMMERCIIUM.

Cl. v. HIL.... DOS...., Chicagine. — Igno-
rabam te etiam tum inter Helvetios mo-
rari; ideo sequentes fasciculos illuc non
misi. De chartulis pulcherrime figuratis
gratias ago.

Cl. v. A.-M. M. B...., Astae. — Ex adnota-
tionibus, quas ipse Pontifex carmini *Ad Io-
sephum Fratrem* apposuit, diem illum de-
duximus. (Cfr. *Vox Urbis*, an. VI, n. I, pag. 8).

Cl. v. V.... HERT...., Mendhusii. — Plu-
sculum ponderis in excerptis illis, quae
misisti. Gratias referimus et habemus.

CIVI ROMANO, Limbach. — Opus in dies
crescit ita, ut impossibile fiat in nostro
commentario integrum edere. Summam ita-
que, licet satis amplam, vulgabimus ad vo-
cabolarii « methodici » quam dicunt ratio-
nem, non antea vero, quam appendices ho-
diernas — easque speramus numquam in po-
sterum ob spatii angustias intermissuros! —
absolverimus.

A SECRETIS.

AENIGMATA

I.

Prima mihi pars est notissima littera
[graeca,
quae signat numerum, docte Ludolphe,
[tuum.

*Alter*a compellere solet, sed *tertia* semper
pars assentitur; quippe negare nequit.
Toto scit nares vexare gravado molesta,
si nimium laesit membra tenella gelu.

II.

Vox eadem signo leporem callemque la-
[tentem,
viscera telluris qui tenebrosa secat.

FR. PALATA.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis
interpretationem ad Commentarii mo-
deratorem miserit intra menses duos,
unus, sortitus, gratis accipiet opus,
cui titulus:

S. AMBROSII DE OFFICIIS LIBRI TRES.
(Edid. I. Tamietius).

Aenigmata an. VI, n. XII proposita his re-
spondent:

1) Ara, Hara; 2) Io, Ino.

Ea rite soluta miserunt:

Guil. Schenz, Ratisbona. — Ios. Wilhelm, Batlle
— D. Le Provost, Briocen. — Aemil. Gschwind, Pra-
ga. — Lad. Lud. Podobinski, Cracovia. — Eug. Sosio,
Bormio. — H. A. Strong, I. Lemette, Liepoltia. —
P. Ang. a Landiona, Condigomaco. — Ioan. Cantono
Ceva marchio, Verceilis. — Herm. Gini, Ioan. Sismon-
do, Aquis Taurinis. — Ad. Huza, Grybovia. — Fr.
Franciscus a Setano — Iul. Sernatinger, Dresda. —
Alois. Battisti, Maraula. — Petr. Garrone, Pezzana
ad Verceilis. — Fr. Benedictus C. SS. CC., Simpel-
veld. — Civis Romanus, Limbach. — Alois. Cappel-
len, Senis. — St. Lawiuski, Niemzow. — Ad. Skrzyp-
kowski, Swinice. — Car. Stegmüller, Sabaria. — E.
Burg, Argentorato. — St. Figielski, Prasnysio. —
Dom. Farese, Neapoli. — Seminario Candiense. —
Collegium Scholarum Piarum Stettiae — Th. Monta-
nari, Montefano. — I. Pagès, Senang. — Mich. Vidal,
Palma in insula Maiorica. — Petrus Tergestinus.
Sortitus est praemium

SEMINARIUM CANDIENSE,

ad quod missum est opus, cui titulus:

C. PLINII CAECILII SECUNDI
PANEGRICUS
TRAIANO IMPERATORI DICTUS.

Hora quinta cum dimidio, privato ritu obem. viri infirmam valetudinem. Pius Pp. X purpureum petasum imponit atque S. Alexii titulum assignat Sebastiano Herrero y Espinosa de los Monteros, archiepiscopo Valentin. Purpurato Patri a Leone fe. re. Pp. XIII. in sacro consistorio habito die xxii mens. Iunii huius anni, creato ac promulgato, qui prius iuxta apostolicas leges suum iusurandum emittit coram em. viris Aloisio Oreglia a S. Stephano, Cardinali Camerario atque in Ordine Episcoporum Seniori; Vincentio Moran, ex Ordine Presbyterorum primo, absente Card. Iosepho Sebastiano Netto; Aloisio Macchi, primo ex Ord. Diaconorum, atque Antonio Card. Agliardi absente, S. R. E. Vice-Cancellarii munere fungente.

A consilio S. Congregationis Episcoporum et Regularium dicuntur eximius vir Basilus Pompili, canonicus Lateranen., ac rmi. viri Eugenius Polidori e S. I. collegii Ruthenorum in Urbe moderator, et Leo Allodi e Congregatione Benedictina Sublaconensi.

— die xxviii, mane, Pontifex audit Purpuratos Patres Petrum Respighi, in Urbe Vicarium; Aloisium Tripepi, Congii. Indulgentiarum atque Sac. Reliquiarum praefectum; eximios viros Iosephum Morabito, episcopum Militen., ac Salvatorem Talamo, ex collegio Curatorum Urbis. — Vespere, enim, virum Hieronymum Mariam Gotti, Congregationi de Propaganda Fide praepositum, atque eximium Montis Draconis Ducem eiusque uxorem.

Cardinales Marianum Rampolla et Franciscum Salesium della Volpe in sacrum collegium Purpuratorum Patrum ad res Orientales curandas provehit, atque enim, virum Sebastianum Herrero y Espinosa Congregationibus Episcoporum et Regularium, Sacrorum Rituum, Caeremoniarum, Indulgentiarum Sacrarumque Reliquiarum addicit.

— die xxix sollemniter excipit nobiles viros Michael Martini d'Antas, Lusitanum, et Constantinum Goubastow, Russum, publicas litteras tradentes, quibus enim cuique legationis munus apud Apostolicam Sedem confirmatur.

— die xxx coram SSmo. admittuntur eximii viri Antonius Maria Grasselli, archiepiscopus Viterbien. et Tuscanen.; Maurus Bernardus Nardi, episcopus Thebanus; Ioannes Strozzi, Canonicorum Regularium Lateranensium SSmi. Salvatoris procurator Generalis, et rhu. vir Corragioni d'Orelli, Helveticus cohortis capellanus; inter antistes domus Pontificalis nuper evectus. — Praeterea urbani principes Iulia Orsini ex Comitibus Hoyos, et Rodolphus Boncompagni-Ludovisi cum uxore Agnete e nobili Burghesia gente.

— die xxxi post Purpuratum Patrem Franciscum Salesium della Volpe, in Congregatione de Propaganda Fide oeconomicae rei praepositum, aditus est apud Pontificem eximius viris Azenio Pellegrini, monachorum Basilensium Cryptaeferatae abbati; Amilcare Tonietti, archiepiscopo Tyanaco; Petro Wenzel, alteri ab « archivista » Vaticani tabularii; denique Iosepho Wilpert, pontificiae domus antistiti, qui dono offert opus nuperrime a se editum ac Pontifici dictum *De Roma subterranea*.

Ut palatinae cohorti benevolentiae et grati animi signum ostenderet SS. D. N. inter milites omnes tria libellarum millia distribuit; ad singulos duces autem numisma argenteum grande mittit.

ACTUARIUS.

ANNALES.

Anglici regis iter Vindobonam. — Macedonum facinora. — Bulgariae ac Serviae status.

ITER, quod his diebus Eduardus VII, Anglorum rex, Vindobonam suscepit, ut Franciscum Iosephum, Austrorum Caesarem, conveniret, magni momenti non iniuria est factum, cum aperte demonstraverit Austrorum Russorumque imperio Angliam accedere circa rem Balkani-

cam, quae, nollemus sane, acrior in dies fit. Atqui consensus hic dum Macedonum sodalitiis haud dubii propositi praebet indicium, viam simul expediet duabus illis nationibus, quae sibi curam susceperunt ut manus quo citius reformationibus admoveantur a ceteris Europae civitatibus uniter adprobatis.

Macedones contra, ceram suis auribus obdentes ac perperam perpetrantes, atroces minas ad effectum adducunt, nec quidquam facinoris in Turcas praetermittunt: ferratas vias diripiunt, pontes destrunt, et caede, incendiis, ruinis omnia vastantes, formidinem, terrorem iniiciunt undique. Ipsi sic auctores fient cohibitionis illius, quam sub iuris specie, seditionem sanguine suffocabit.

Eventus in proximam Bulgariam facile corrunt, quae, in rebelles proclivis, celocem regendi impos, onerariam navem sibi petere videtur. Neque enim intestinae res ibi placidae subeunt: furoris et seditionum voces indesinenter circumerrant, firmantur; timores de ipsa Ferdinandi principis vita ii sunt, ut ne compertum quidem habeatur, redierit ille nec ne in patriam, unde iamdiu arcano itinere abierat.

Si tamen *Messene gemit, non ridet Sparta*. De Serviorum regno dico, Bulgariae aemulo. Petro enim regi, vix cruentum thronum conscendit, cum omnis generis difficultatibus fuit decertandum: administratorum abdicationibus, deficiente pecunia, internis perturbationibus. Ad dictum omnino militum cohorti, qui nece illa infanda imperii viam ei straverunt, quum iisdem, maiora quotidie exigentibus, satisfacere non possit, hinc eos quotidie magis arrogantes minacesque videt, inde videt a se quotidie magis alienam alteram exercitus partem, Obrenovitch regali familiae devotam, et indignantem se despici atque opprimi prorsus, ut locum grassatoribus cedat. Itaque novarum rerum, et quidem gravissimarum, periculum et ibi imminet. Numne antiquissimum illud revocandum in mentem: « Qui tulit ipse ferat? ».

PROPOPLICOLA.

LIBRORUM RECENSIO

I. B. FRANCISCA SAC. *Ad Golgotam*. — Sacra Actio dramatica versibus senariis conscripta. — Mediolani, ex officina Salesiana, 1903.

Duodecim scenis actio tota continetur, quarum prima, cui titulus *doctrina* fere agitur per Iosephum ab Arimathea; altera, *historia*, inter Nicodemum et Hebraeos nonnullos evolvitur; tertia, *conscientiae stimulus*, seu Iudae sermo intimus; quarta, *ludibrium*, dialogus inter ipsum Iudam et Barbaal daemone; quinta, *obiurgationes*, diverbium inter Pontificem Maximum, Iudam, Phariseos, Scribas, Sadduceos, Sacerdotes, Nicodemum; sexta, *teterrimus error*, iisdem personis, Iuda et Barbaal exceptis; septima, *tentatio*, dialogus inter Iudam ac daemone; octava, *crucifixio*, actoribus praecipuis Nicodemo et Iosepho; nona, *horrendum facinus*, Iudae cum daemone dialogus; decima, *dubium*, sermo daemone; undecima, *prophetiae*, daemone, voces, umbrae; duodecima, *finis*.

Quantum sui attulerit cl. auctor haud satis liquet. Ex his enim quae leguntur in prologo videtur sequutus recentiore aliquem poetam:

*Quod alter numeris italis prodidit,
Actumque est maxima omnium dulcedine,
Plautinis edere tentavi versibus!
Suo consensu feci quod liberior.*

Quidquid erit, non caret fabula speciosis locis habetque laudem exerciti styli; quae quidem exercitatio, si minus lectoribus, at scribentibus ipsis est profecto utilissima.

Praecedat inscriptio, in qua et dedicantis nomen expressum velim et emendatam passim scripturae interpunctionisque formam:

QUEM
INEUNTE VICESIMO SAECULO
AB EIUS NATIVITATE
TOTUS TERRARUM ORBIS LAETITIA GESTIENS
GRATULATUS COLIT, ADORAT,
NOVIS PERPETUISQUE AMORIS SIGNIFICATIONIBUS
HANC OPELLAM
SUPREMUM EIUS IN HOMINES CARITATIS
PIGNUS REFERENTEM
D. D. D.

Adnotantur autem in operculo libri auctoris eundem fabulae tres, his titulis: *Leo I Pontifex Magnus*. — *Leo III Pont. Max.* — *Aurelio (de) S. Augustino*.

De Imitatione Christi libri quatuor sacrae scripturae concordantia illustrati et parvulo commentario aucti, auctore G.-A. O. presbytero. — Tornaci, Parisiis, typis Societ. S. Ioan. Evang. — Desclée-Le-fevre et Soc. edit. pont., 1902.

Scriptoris mens in hoc opusculo edendo multo luculentius ex ipsius verbis quam ex nostris patet. Referemus igitur quae doctus explanator in primis paginis habet:

« Ad Lectorem. — Aperienti cuique hos vere aureos libros *De Imitatione Christi*, apparet quasi silva densa sententiarum, quas inter, viae quaedam quatuor inaequales constituunt partes, multaeque semitae pluraquam centum quasi memora efformant. Tot inter amittas errans animus difficile discernit unde veniat aut quo vadat. — Ceteras vias delineavimus aliis aliis subordinatas quibus efficitur figura ordinis, nobis ut visum est, satis menti pii auctoris consentanea, quae possit intellectum recreare atque iucunde et utiliter dirigere. Audax forte nonnullis opus videbitur, tentari tamen nonnullis quod circa scripturas sacras multi ingeniose fructuoseque fecerunt. Ideo postquam totius operis scopum et partitionem exposuimus, cuique libro idem praeposuimus. Singulis cuiusque libri partitionibus summam doctrinae in eis reconditam praescripsimus. E quocumque capitulo magister sententias expressas summo indicavimus, ita ut menti tam pretiosa documenta facilius inhaereant. — Faveat Beata Virgo Maria, Mater Domini Nostri Iesu Christi amantissima, nostro inbecilli tentamento! ».

Post haec, equis piorum, praesertim e sacri ordinis viris, non statim aureo opusculo suam bibliothecam ditabit?

P. ANGELINI.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Le Cerimonie del funerali del Papa — Il Cavale — Biografie degli Emi Cardinali.

Gli elettori del Papa. Biografie — Appunti di Storia e Diritto.

(Romae edid. Desclée Lefebvre et Soc., 1903).

Leonis XIII P. M. Carmina, Inscriptiones, Numismata.... von Dr. JOSEPH BACH. — Köln, 1903. Verlag und Druck von J. P. Bachem.

JOSEPH SCOPA. Carmina. — Neapoli, ex typis Aloisii Pierro et Filii, 1903.

GAETANO CAPPELO. Corso elementare di filosofia. Vol. I. Dottrina dell'energia psichica. — Vol. II. Logica. — Vol. III. Dottrina dell'umano operare. — Salerno, ex off. Fr. Iovane, 1903.

P. Ovidii Nasonis ex Metamorphoseon libris fabulae selectae. (Libr. I-V). Introduzione, note, appendice critica di CARLO PASCAL. — Ex off. I. B. Paravia et soc., Taurini, Romae, Mediolani, Florentiae, Neapoli.

LUIGI VALMAGGI. Elementi di Stilistica e Metrica. — Indidem.

LUIGI CAPELLI. Il concetto della vita scientificamente e moralmente considerata. Conferenza. — Senis, ex off. Bernardini, 1903.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina Paoli Phil. Cuggiani.